

Hidtil er det altid gaaet meget fornuftigt til, og Husbonden har ikke vægret sig ved at give Erstatning. Men hvis det skulde vise sig, at der er Trang til særlige Bestemmelser, kunde der saa ikke ved et Syn, som foretages, naar en Husmand overtager et Sted, fastsættes, hvilke Forbedringer han skal have Lov til at udføre, og til hvilke Priser han skal have Erstatning? Det kunde mulig lade sig gøre, men jeg synes ikke, at det kan lade sig gøre at lade Husmanden arbejde paa Husbondens Regning efter sit eget Initiativ. § 1 er efter mit og alle de Herrers Skøn, som have talt i Dag, et Indgreb i Ejendomsretten. Jeg skal ikke omtale det videre, thi det at rokke direkte ved Ejendomsretten, mener jeg taler for sig selv, det kan Tinget ikke gaa ind paa.

la Cour: Det forekommer mig, at den velvillige Omtale, som er blevet Lovforslaget til Del af det ærede 6te Medlem for 2den Kreds (Danneskjold-Samsøe) og det ærede 4de Medlem for 7de Kreds (Rottbøll), ikke var ganske vel begrundet. Naar vi her skulle til at lovgive om Husmænd, burde man jo egentlig vide, hvad Husmænd er, hvad det egentlig er, vi ville lovgive om. Alt, hvad der er under 1 Td. Hartkorn, regnes for at være et Hus, men vi komme til meget forskellige Landbrug ved at betragte de Ejendomme, der ere under 1 Td. Hartkorn. Den Gang Matrikulen udarbejdedes, og da det blev fastslaaet, at der ikke maatte blive mere nyt Hartkorn end gammelt Hartkorn, blev Jorden boniteret og sat i Takster. Den højeste Takst var 24, som omfattede den fuldstændig gode Jord, den, som Landbruget havde en stor Nytte af, og saa gik den fra 24 nedad. Jeg tror, jeg har set Taksten $\frac{1}{32}$, maaske husker jeg fejl, men Taksten $\frac{1}{8}$ har jeg set mange Gange. Man kom til det Resultat, at en ny Td. Hartkorn skulde være $5\frac{1}{7}$ Td. Land, der havde en Takst af 24; det var altsaa Maalet for en Td. nyt Hartkorn. Hvad der er derunder, er et Hus. Men naar $5\frac{1}{7}$ Td. Land til Takst 24 udgør 1 Td. Hartkorn, vil der til Takst 12 behøves $10\frac{2}{7}$ Td. Land, til Takst 6, $20\frac{4}{7}$, og gaa vi nedad til Takst 1, bruge vi ca. 123 Tdr. Land til 1 Td. Hartkorn; komme vi ned til Takst $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$ og $\frac{1}{8}$, bruge vi henholdsvis 2, 4 og 8 Gange saa meget. Nu kunde De jo sige: Men meget af den Jord er jo aldeles ufrugtbar Jord, som derfor er sat til saa lav Takst. Ja, den var ganske vist unyttig for Landbruget den Gang, Taksterne

bleve satte, og gav da kun et lille Udbytte. Men ved den Kultivering, som senere har fundet Sted ved Udgrøftning og Mergling, er meget af den blevet til frugtbar Jord. Jeg kender ikke saa lidt Jord, som staaar til Takst $\frac{1}{2}$, men som, hvis den nu skulde have normal Takst efter hin Tids Bedømmelse, vilde komme til at staa til Takst 14 eller 16. Vi se derfor ogsaa ovre i Jylland, navnlig i Hedeegnene, en stor Mængde Huse, som regnes for Huslodder med 1 til 2 Skæpper Hartkorn, men som ere langt bedre end de gamle dyrkede Gaarde, der staa med 4 til 5 Tdr. Hartkorn, ja jeg kender endogsaa et Tilfælde, hvor en Gaard har under 1 Td. Hartkorn, men, hvis den nu skulde takstsættes, mindst vilde komme til at faa 18 Tdr. Det er altsaa det Grundlag, som vi skulle til at lovgive paa, og jeg maa da sige, at naar vi komme op til den Slags Landejendomme, ere vi egentlig talt ikke ved Husene længere. Men Lovgivningen fastsætter jo, at alt, hvad der er under 1 Td. Hartkorn, er Huse. Det er derfor, mener jeg, en Fejl at begynde at lovgive om Husmandslodder uden at lave en Specifikation over, hvad vi virkelig mene dermed.

Lovforslagets § 1 handler jo om Fæstehuse, og ganske vist ere Fæstehusene i Reglen knyttede til de store Godser men vi ere ikke ukendte med Fæstehuse, hverken ved Proprietærgaarde eller ved almindelige Gaarde. Man har f. Eks. en Udlod, som det er besværligt at drive, og en solid og fornuftig Mand, hvem man mener, man kan betro Driften af denne Jord. Man har altsaa Garanti for Afgiften, bygger derfor et Hus og giver ham det i livsvarigt Fæste. Eller man har fundet en paalidelig Mand, som man gerne vil give et Stykke Jord paa en fraliggende Toft i Fæste, imod at han fører paapassende Opsyn med en Kvægbesætning, eller hvad andet man har paa en saadan afsides liggende Lod. Eller en større Ejendomsbesidder har fundet en dygtig Arbejder, som han gerne vilde knytte til sig ved at give ham et Stykke Jord, beliggende midt inde i Marken, til livsvarigt Fæste, for paa den Maade altid at have en sikker og dygtig Arbejdskraft. Men nu kommer denne Lovgivning her og siger: „Hvad der har været Fæste i de sidste 50 Aar, skal vedblive at være Fæste“. Maaske det vil være vanskeligt for Landmanden at finde en paalidelig Mand, og maaske vil en saadan ikke bo paa et afsides Sted, men det skal dog vedblive at være Fæstehus. Landmanden har ikke Lov til at bryde sit Hus